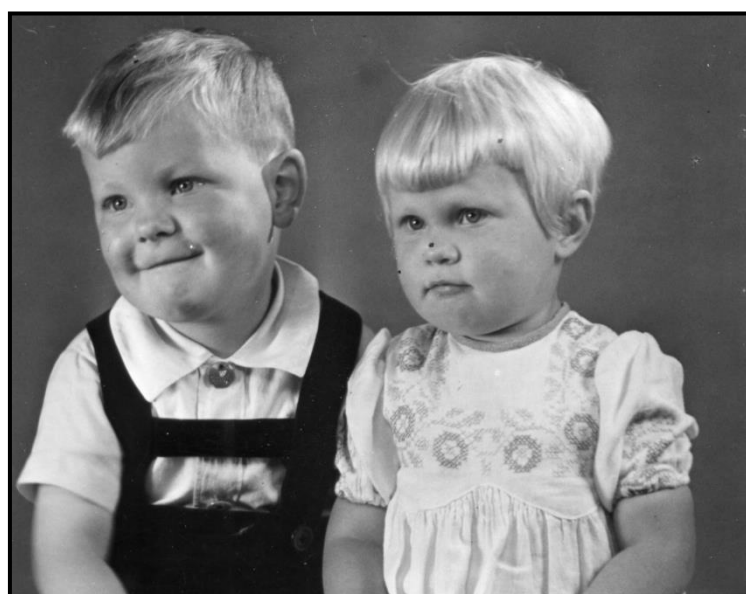

Barndomsminder fra Bækhus

Af Børge Andersen

Mit barndomshjem, Bækhusvej 80, Outrup sogn 1947

Min lillesøster Tove og mig 1940

Anden verdenskrig set fra barnehøjde

Mit navn er Børge Andersen, født i 1936 i Outrup sogn, Vestjylland og voksede op i Bounum, gik i skole i Bounum og flyttede senere til København, men vendte som pensionist tilbage til Horne.

Lad det være sagt straks: jeg mener ikke, krigen har givet varige mén hverken på krop eller sjæl, men når jeg nu har besluttet at nedskrive nogle erindringer fra min barndom, så opdager jeg, at der er rigtig mange ting med relation til krigen, der først dukker op i hukommelsen.

Derfor bliver det disse små historier, der vil blive omtalt i det efterfølgende.

9. april 1940, jeg husker klart de store sorte flyvemaskiner, der drønedede meget lavt hen over vores gård. Jeg syntes, det var meget spændende. Før den tid havde jeg ikke oplevet andre fly end Peer Perch's lille privatfly som nogle gange kom og landede på vores græsmark for at tage min far med på en lille rundtur. Den brummede som en humlebi i forhold til det tyske fly, som man nærmest kunne sammenligne med et kraftigt tordenvejr.

Vi børn løb altid ud for at se efter maskinerne, når vi kunne høre, de var på vej. For os var der ikke noget uhyggeligt ved det, men det ændrede sig ret pludseligt.

Hvert år i maj hentede min far 150 daggamle kyllinger hos Søren Kruse. De kunne lige være i tre papkasser på cyklens bagagebærer, og jeg kunne få lov til at sidde på stangen. Det var altid en god dag. Kyllingerne blev lukket ud i vores lille kyllingehus, hvor de gennem en lille lem kunne løbe ud i det fri til en indhegnet plads. Her blev de fodret og havde deres lille vandtrug. Der var dog et problem: skaderne havde bygget sin rede oppe i det høje poppeltræ, som stod lige bag ved huset, og skaderne fandt hurtigt ud af, at det var nemt at hente føden ved at snuppe en kylling i ny og næ, og det passede bestemt ikke min far. Han hentede jagtgeværet og stillede sig i skjul bag huset for at vente på, at skaderne skulle komme. Jeg havde fået lov til at være med, men måtte love at være meget stille for ikke at skræmme dem væk. Vi

ventede kun kort tid, før der kom et par store fly meget lavt hen over vores hoveder, og det var her, mit syn på krigen pludselig blev ændret.

Min far råbte meget højt og rasende: "**De forbandede tyskere**", og i næste sekund fyrede han begge løb af op mod flyene. De ramte heldigvis ikke. Flyene var nok alligevel for højt oppe, men det var her, den 4-årige Børge fik øjnene op for, at krigen var noget skidt.

Tiden gik stille og roligt uden, at vi rigtigt bemærkede krigen. Dog var vi blevet gode til at sidde meget stille for at lytte til de voksnes samtale, når de ikke troede, vi kunne høre og forstå, hvad der blev talt om.

Det gjorde vi nu alligevel. Vi hørte, at ingen måtte køre bil længere, kun lægen, dyrlægen og jordemoderen havde stadig deres biler, ellers så vi kun store, grimme tyske lastvogne med soldater med geværer, som kørte på vejen. Der kom også noget, de voksne kaldte rationeringskort, som man skulle passe meget godt på, fordi der var mange tyve, der ville stjæle dem. Der var også andet, der blev stjålet. Der forsvandt af og til klyne fra brændeskuret. Vintrene i fyrrene var meget kolde, og mange familier frøs meget, selv om de fleste kun opholdt sig i et meget lille rum, som var nogenlunde nemt at holde varm.

Dagligdagen forandredes ganske langsomt, som tiden gik. Køkkenet lugtede fælt af mange ubestemmelige ting. Det var, fordi mor og far efterhånden lavede mange ting, som vi før kunne købe efter behov. Først var det kaffe, der blev brændt i en stor stegegryde på komfuret. Det var rug- og hvedekorn, der blev omdannet til noget, der lignede kaffe, men som tydeligvis ikke smagte bedre, end det lugtede. Senere var det sukker, sirup, kartoffelmel, hvedemel, smør og te, der blev fremstillet. Lugten og røgen var et problem for mig. Jeg havde haft astma, siden jeg var et år, og det gav mig meget slemme anfald, når røgen i køkkenet blev for slem.

Vi var i den heldige situation, at vi havde indlagt el. Det var ikke almindeligt alle steder, flere af vore naboer måtte klare sig med petroleumslamper og karbidlamper. Der blev efterhånden også mangel på strøm, og det medførte, at mor og far måtte stå op midt om natten for at tærse korn, da det var på det tidspunkt, vi havde fået tildelt lidt strøm. Grunden var, at elværket ikke kunne skaffe brændsel nok til at drive dampmaskinen.

Der var dog også enkelte fordele. Far gravede mange gode tørv (klyne). Vi havde en del eng, hvor der var meget god tørvejord. Jeg husker en dag, da vi var på vej til Outrup med et læs klyne til min morbror Kette. Vi blev standset flere gange af folk, som gerne ville købe et læs klyne, og de bød højere og højere pris efterhånden, som vi nærmede os byen, men Kette fik heldigvis sine klyne. Far fik bestilling på flere læs tørv til næste sommer til en god pris. Vi gravede normalt kun til eget forbrug og til morbror Kette.

En dag var jeg med far oppe ved Outrup Mølle for at få valset en sæk havre til gryn. Havregryn var jo som alt mulig andet rationeret, og det kneb med at få mærkerne til at slå til, vi brugte nemlig også havregryn som foder til kyllingerne. Grynene blev meget grov-valset, og jeg kunne ikke lide at spise dem som morgenmad, og jeg har aldrig siden spist grovvalsedede gryn. På hjemturen kom krigen igen på tværs, idet vi mødte en stor kampvogn, og den skramlede så voldsomt, at hestene løb løbsk med os (på vestjysk, (æ hææst de skjææn)), og vi havnede i vejgrøften. Min far blev meget vred, og hans udtalelser er ikke egnet til at sætte på tryk. Jeg forstod godt hans raseri. Han havde netop haft et slemt anfald af eksem, som havde varet et par måneder, og det havde været så voldsomt, at han havde mistet al huden på hænderne, og nu var en ny og meget tynd hud netop ved at være i orden. Han holdt så hårdt i tømme for at stoppe hestene, at hænderne blev revet til blods.

1941 var ved at gå på hæld, og vi havde fået at vide, at vi ville få en lillesøster eller lillebror inden juleaften. Vi måtte lægge et stykke sukker i vinduet, så storken kunne se, hvor barnet skulle leveres. Tove lagde et stykke sukker i vinduet, men jeg havde af min legekammerat Vagn fået at vide, at et stykke kandis ville give en lillebror, så det lagde jeg i vinduet. Jeg ville gerne have en dreng, som kunne hjælpe med de forskellige pligter, som efterhånden var blevet lagt på mine skuldre. Jeg skulle nu sørge for at give de små kalve mælk og mel to gange dagligt, ligesom det var blevet mit faste arbejde at passe hønsene. De skulle have både foder og vand hver dag, og jeg skulle også sørge for at samle æg ind, så jeg havde nok at gøre, og så må man jo ikke glemme al den tid, jeg brugte på at passe lillesøster.

Det blev en dreng. Gerner kom til verden 17. december, og vi fik at vide, at det var vores julegave. Det var vi ikke særlig begejstrede for, men vi måtte jo nok finde os i tingenes tilstand. Tove var særdeles utilfreds med storkens leverance. Hun havde sat

næsen op efter en pige, for, som hun sagde, drenge vil ikke lege med dukker. Hun mente, at det var min skyld, jeg skulle ikke have lagt kandis i vinduet. For øvrigt havde hun flere gange haft lyst til at spise det, fordi hun godt kunne lide det.

På et tidspunkt begyndte tyskerne at grave en meget dyb kanal parallel med Lundtangvej. Jeg ved ikke hvor dyb, den var, men jeg kan huske, at der blev nævnt seks meter. Derudover blev den opgravede jord lagt som en høj vold direkte på østsiden af kanalen, så det så voldsomt ud, men vi drenge syntes også, det var spændende at følge med i arbejdet. Efterhånden fik vi opklaret, at det var en tankspærring, man havde etableret. Der blev lavet en bevogtet bro ved Bækhusevej, og her var altid posteret to bevæbnede vagter, og når vi skulle passere broen for at komme til Brugsen i Outtrup, måtte vi vise vores legitimationskort, som vi jo nu alle skulle bære i en kæde om halsen. Det var lidt skræmmende første gang, man blev sendt til bager Thomsen for at købe rugbrød.

En decemberdag skulle mor til læge Sørensen. Hun var meget plaget af gigt og migræne, så hun var ret ofte hos lægen for at få recept på smertestillende tabletter. Det blev jo tidligt mørkt, så mor nåede ikke hjem, før mørket faldt på, og da blev vi børn meget bange. Vi talte om, hvordan vi skulle klare os, hvis vi ikke fik hende hjem igen. Det var en grim oplevelse. Mor kom da heldigvis hjem i god behold, hendes cykel var punkteret helt oppe ved Blomster-Peders hus, så hun måtte trække cyklen hjem. Det skete meget tit, at dækkene mistede luften. For det første var vores dæk meget slidte, det var umuligt at købe nye dæk og slanger, og for det andet var der jo grusveje overalt, og der var mange små skarpe sten, som ødelagde de tyndslidte dæk. I de sidste krigsår kørte næsten alle på enten fastgummi (strimler skåret af gamle lastvogns dæk) eller trædæk. Begge dele var næsten lige ubehagelige på de ujævne grusveje.

Grunden til vores mørke tanker var den, at vi havde hørt de voksne snakke om, at tyskerne havde taget vores skomager til fange og sendt ham til Tyskland. Vi var godt klar over, at det var et grimt sted at være, og vi vidste også, at man ikke kom hjem igen. Vi prøvede at finde ud af hvorfor, men fik ikke noget klart svar, dog var det vist nok noget med, at vores skomager havde været med i en gruppe, som havde sprængt togs Skinner i luften, og det syntes vi jo også var forkert. Vi havde jo ikke nogen mulighed for at finde ud af, hvad det skulle gøre godt for.

Jeg begyndte at gå i Bahl skole, og her fik vi en masse ny viden. Jeg tror ikke, det var i timerne, her havde vi travlt med at lære at stave, skrive og regne, nej, det var i frikvartererne, de store drenge kunne fortælle frygtelige historier om fængsel, Frøslevlejr og sult og tortur. Drengene lærte os også, at vi skulle gøre alt for at genere tyskerne. Det kunne gøres ved at skyde til måls efter porcelænsklokkerne på den telefonlinje, som tyskerne havde etableret fra Orten plantage til Outrup. Der var to klokker på hver telefonpæl. Vi blev ret gode til at kaste med sten, og i løbet af nogle måneder var der ikke en klokke, der ikke var ødelagt på hele linjen, til gengæld var der næsten ikke flere gode kastesten tilbage på grusvejen. De store drenge lærte os også at skrabe jorden ned i de beskyttelseshuller, som tyskerne havde gravet med 100 meters mellemrum. Til sidst var de næsten ikke mere end en halv meter dybe, så de kunne ikke give megen beskyttelse.

En dag, vi mødte i skolen, var der stort postyr. Der holdt masser af tyske lastbiler, og der var mange soldater. Vi blev alle samlede i den store skolestue. Lærer Påbøl kunne fortælle os, at tyskerne for fremtiden havde hovedkvarter i vores gymnastiksal. Gymnastikken skulle i fremtiden være på legepladsen om sommeren, og om vinteren skulle det foregå i vores forgang uden for klasseværelset.

Det var egentlig ikke fordi det generede os særlig meget. Det passede os fint, at gymnastikken nu blev til boldspil og længdespring, og hvad der ellers kunne udfolde sig på legepladsen. Til gengæld kom vi jo tættere på de tyske soldater, og efterhånden kendte vi de fleste menige soldater ved navn, og vi vidste også, hvor mange børn de havde hjemme i Tyskland, og vi fandt hurtigt ud af, at de hadede krigen mindst lige så meget, som vi gjorde.

Vi drenge fik sommetider lov til at prøve deres gasmasker og bajonetter, og vi fik også lov til at holde deres geværer. De var meget tunge, syntes vi. Det kunne naturligvis kun foregå, når der ikke var befalingsmænd til stede.

En dag, vi havde gymnastik på legepladsen, kom der et par engelske spærreballoner forbi. De var temmelig højt oppe, men vi kunne alligevel klart se de lange stålvirer, som hang ned fra dem, det snakkede vi en del om. Vi havde hørt far læse højt fra Vestkysten, at en sådan vire havde fået fat i et kyllingehus og slæbt det flere meter væk, og en anden havde fået fat i en pigtrådsspærring og slæbt det med sig. Lige da vi skulle til at stå på cyklen for at køre hjem, råbte en af de store drenge til os, at vi

skulle holde øje med, at en stålvire ikke fik fat i vores bagagebærer, for så ville vi få os en ordentlig flyvetur. Vagn og mig blev meget skræmte, vi kunne sagtens se for os, hvordan det ville se ud, når vi kom til at hænge og dingle i en engelsk ballon på cykel med hovedet nedad. Vagn sagde: "vi kører alt hvad vi kan, for at komme hurtigt hjem". Det kunne jeg sagtens give ham ret i, men der var det uheldige, at Vagn lige havde fået en ny, flot malet, brugt cykel i fødselsdagsgave, og den havde verdens bedste bremses. Den kunne få baghjulet til at slæbe flere meter, når man kørte rigtig hurtigt. Min cykel var meget langt fra den standard. Den kunne godt køre hurtig, men den kunne overhovedet ikke bremse.

Det gik fint så længe, vi kørte nedad fra skolen mod Bækhusevej, men da vi skulle tage det meget spidse sving mod Bækhuse, gik det galt. Jeg røg lige tværs over vejen og landede i den dybe grøft på den anden side af vejen, og den var nok omkring en meter dyb. Jeg kunne ikke få cyklen op, og Vagn var over alle bjerge, han kunne jo bremse. Jeg turde ikke efterlade cyklen, det var den trods alt for dyrebar til, selv om den ikke kunne bremse. Jeg trak den hele vejen i grøften hen til Martins gård. Der kunne jeg komme op på vejen igen. Jeg kørte meget hurtig hjemad, men da jeg kom til bækken, som løber lige forbi vores gård, så jeg til min skræk, at der stod tre store haner oppe på møddingen. Jeg var frygtelig bange for haner, og når de var tre, kunne jeg ikke se, hvordan jeg kunne slippe forbi dem. Jeg blev stående ved broen og stirrede efter balloner, men de var tilsyneladende fløjet mod øst. Heldigvis kom vores nabo Mourits og hjalp mig hjem i god behold. En skrækkelig dag i mit liv, som jeg jo endnu ikke har glemt.

Det lykkedes mig og Vagn at bygge en hemmelig hule nede i den dybe vejgrøft, og her opholdt vi os ofte, når vi gerne ville være fri for at have Tove og Gerner med i legen. Der kom mange lastbiler forbi med soldater på ladet. De syntes, det var sjovt at smide ting efter os. Det kunne være patronhylstre af forskellig størrelse, men de smed også tit detonatorer ud til os, naturligvis uden fænghætte, men det skete også, at de udløste dem i det øjeblik, de kastede dem, og så gav det et højt knald. Det var jo spændende for sådan et par små knægter som os. Vi funderede meget længe over, hvad disse detonatorer skulle bruges til, men det endte med, at vi blev enige om, at de nok skulle anvendes på nedgravede miner, og så var det nok meningen, de skulle forbindes med snubletråde.

På Gerners tre års fødselsdag i 1944 kom morbror Kette og tante Misse sammen med fætter Finn på besøg for at fejre Gerner. Kette, mor og far havde altid spillet en masse dejlig musik, som vi børn var meget glade for, og da vi havde drukket kakao, spillede de en masse musik af Strauss, Franz Lehar, Carl Nielsen og mange andre komponister. Der blev også tid til en smædevisse om hr Hitler, Mussolini og Von Ribbentrop.

Da vi sad og spiste aftensmad, bankede det på døren, og ind kom en tysk officer med kasket. Jeg blev skrækkelig bange. Min første og eneste tanke var, at vi nu ville miste vores far. Han ville blive taget med og sendt til Neuengamme, og vi ville aldrig se ham igen. Jeg var sikker på, at det var nu, han skulle have sin straf for at forsøge at skyde to tyske fly ned en majdag i 1940, så jeg havde nok haft ret, da jeg sagde til Tove, at det var dumt gjort af far.

Heldigvis var også menig Frants med. Ham kendte jeg fra skolegården, og han havde fået lært en hel del danske gloser. Officeren hilste høfligt på far og bad Frants fortælle, hvorfor de var kommet. Det viste sig, at han kunne fortælle, at vi næste morgen kl. 7 skulle have tømt og muget ud i hestestalden, for tyskerne skulle bruge den som hovedkvarter. Far forsøgte at fortælle dem, at der jo var hård frost, og at han ikke kunne lukke hestene ud i det fri, men der var ingen, der hørte på far. Officeren sagde heil Hitler, drejede om på hælene og forsvandt.

Jeg husker ikke, at jeg hverken før eller siden har været så lettet. Der blev talt en del om tingene, men morbror Kette foreslog, at far gik over til vores gode nabo Marius for at høre, om hestene kunne være hos ham et par dage, indtil der blev fundet en løsning. Det var i orden, og så blev der travlhed i stalden. Man glemte helt, at vi børn skulle i seng, så vi var længe oppe den aften.

Næste morgen nøjagtig kl. 7 kom der nogle lastbiler og en del soldater. De begyndte straks at etablere hovedkvarter i hestestalden. Da de var færdige, blev alle biler dækket til med sløringsnet, så de næsten var usynlige. Normalt skulle vi gå gennem hestestalden for at komme ind i huset, men det kunne vi ikke mere, så vi måtte til at bruge den "pæne" indgang. Den blev ellers kun brugt, når der kom indbudte gæster, og det var jo ikke just tilfældet denne gang. Det var ikke den eneste ulempe ved at have tyskere på gården.

Hestestalden lå i den ene ende af stuehuset, og der var kun en ½ stens mur imellem stald og soveværelse, så vi sov ikke meget den første nat, for vi kunne høre hver gang, telefonen ringede. Far fik dog talt med den ledende officer og spurgte, om det var muligt, at telefonen ikke stod direkte op mod muren. Det blev omgående ordnet sådan, at den stod længst væk fra soveværelset, så kunne vi igen få vores nattesøvn. Ellers havde vi ingen gener af de nye tilflyttere. Heldigvis flyttede de hovedkvarter allerede 3. juledag. Der var tydeligvis ved at gå panik i tyskerne.

I vintrene 43/44 og 44/45 havde vi Edvard boende i karlekammeret. Vi havde en tjenestedreng om sommeren, men om vinteren klarede mor og far selv arbejdet på gården. Edvard omtaltes i daglig tale som "Stamedvard". Det var naturligvis, fordi han stammede. Vi hørte de voksne sige, at Edvard var "lidt til en side". Vi anede ikke, hvad det betød, men han var flink og rar. Jeg tror ikke, at Edvard fik løn, det var nærmest lidt lomme penge i ny og næ alt efter, om han havde arbejdet eller ej.

Edvard blev også kaldt en særling, i dag ville man nok sige, at han havde et handicap. Han stod ikke op til fast tid, og far måtte kalde på ham flere gange for at fortælle ham, at hvis han ville have morgenmad, så var det nu. Edvard blev oppe til meget langt ud på natten. Han var radioamatør, sagde han, jeg tror det var mere amatør end radio, men han hørte meget musik på kortbølgeradioen, en ting, han altid lyttede til, var BBC fra London. Han havde tre store, flotte grammofoner. De var udstyret med store, blankpudsede tragte, jeg var meget misundelig på ham. Han havde også fire ølkasser, som var fyldt med grammofonplader. Vi elskede at sidde inde og lytte med, når han spillede grammofonpladerne.

Grunden til, at Edvard boede hos os, var, at han om sommeren boede i en gammel rutebil. Oven på bilen var lagt gamle salpetersække, og derover var der lagt græstørv. Far syntes ikke, det var et sted, hvor der kunne bo mennesker i de hårde vintre. Efter julen 1944 stod det klart, at krigen snart måtte slutte, og det havde Edvard også opfattet, så han begyndte at male sin gamle cykel i Royal Air Force-farver. Da han den 4. maj om aftenen havde hørt frihedsbudskabet fra BBC, tog han sin fine cykel frem og kørte rundt til alle naboer i hele Bækhus, for at de kunne beundre hans flotte arbejde. Jo, han var nok lidt til en side.

5. maj var der flag overalt. Det var næsten ikke til at tro, at fem forbandede år var slut. Krigen var ganske vist forbi, men der ventede desværre ubehagelige begivenheder i dens kølvand.

Der lå masser af sprængstof, geværer og mange andre ting i Orten plantage, som tyskerne havde efterladt. Det var desværre alt for spændende for de store drenge.

Ganske få dage efter befrielsen var der skarpe riffelpatroner, store signalpatroner og forskelligt løst krudt i skolen.

Bent, som boede tæt på plantagen, forsynede os små knægte med krudt, som lignede det krudtpulver, far brugte, når han gen-ladede de brugte jagtpatroner. Og så var der noget som lignede makaroni. Det var mørkegrønt, og det brændte langsommere. Vi kaldte det for stangkrudt og brugte det som væge, når vi sprængte brugte malerbøtter eller brune medicinflasker i luften. Det virkede upåklageligt. Vi havde aldrig problemer med at komme på passende afstand, inden skiddet eksploderede. En dag kom Bent med noget nyt stangkrudt. Det var sortfarvet, og han advarede os om, at det brændte meget hurtigere end det grønne, så vi skulle løbe hurtigt væk, når vi havde antændt luntten.

Det gik godt den første gang, jeg anvendte det, men næste gang nåede jeg ikke væk, så jeg fik rigtig mange små, brune glassplinter i mit højre ben. Jeg sad længe og pillede splinter ud, men der var en hel del, som jeg ikke kunne få fat på, så da jeg kom hjem, fik jeg fat i lillesøster Tove, og hun fik pillet de fleste ud. Resten fik lov til at blive siddende, og jeg var færdig med at lege med krudt. Det måtte jeg nemlig love Tove, for ellers ville hun fortælle det hele til mor. Hun sagde, at hun ikke ville af med mig, og det var jo sødt sagt, men der lå jo også en slet skjult trussel i det.

Om lørdagen skulle vi have vores ugentlige bad, og her gik det selvfølgelig galt. Mor opdagede de mange sår på benet. Hun fandt en pincet frem, og så blev de sidste splinter pillet ud. Jeg ømmede mig en del, men mor sagde, at hvis jeg var stor nok til at lege med krudt, så måtte jeg også være stor nok til at tage følgerne, og så talte vi ikke mere om det. Jeg tror ikke, hun fortalte det til far, for så var der nok blevet talt en hel del mere om det.

Mor var en meget god og kærlig mor, men hun var også en god kammerat, som man kunne stole på. Man kunne altid tale med hende, når der var noget, man ikke selv kunne klare. Hun havde en evne til altid at få tingene sat på plads, så vi vidste præcis, hvad vi måtte, og i særdeleshed hvad vi ikke måtte. Når man havde en aftale med mor, og man ikke helt havde forstået, hvad den gik ud på, sagde hun, at vi jo også kunne tale med far om det, og så talte vi ikke mere om det.

Mor var også en god ægtefælle, og jeg er sikker på, at far kendte til alle vores unoder, men hvis mor sagde, at hun havde ordnet det, så var far også klar over, at han ikke skulle blande sig i tingene, og det gjorde han aldrig.

Søndag den 3. juni 1945. Vi skulle besøge mormor og morfar i Tistrup. Det var en dejlig solskinsdag, så vi glædede os til cykelturen. På vejen mødte vi min gode ven

Bent. Han stod af cyklen, og han fortalte, at han skulle en tur til Outrup. Vi ønskede hinanden god tur. Vi havde en herlig dag hos mine bedsteforældre, og det blev sent, før vi var hjemme. Jeg syntes, det havde været en meget lang tur.

Dagen efter fik vi at vide, at der søndag eftermiddag var sket en sprængningsulykke i Orten plantage, og at Bent og hans to brødre Gunnar og Verner samt Valdemar fra nabogården var blevet dræbt. Det var en frygtelig dag. I skolen sang vi nogle sange og mindedes vore fire skolekammerater. Derefter gik vi alle hjem.

Man kan sige, at krigen havde gemt det værste til sidst, i hvert fald i vores lille samfund.

